

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історіографії і джерелознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ

Освітня програма 032 Історія та археологія

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні
кафедри історіографії і джерелознавства
Протокол № 2 від “12” вересня 2019 р.

м. Івано-Франківськ - 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Історична географія
Викладач	Стефанюк Галина Василівна
Контактний телефон викладача	+380967562305
Е-mail викладача	stefaniuk.71@ukr.net galyna.stefanyuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	2. Цикл професійної підготовки. 2.2. Вибіркові дисципліни 2.2.2 Дисципліни вільного вибору студента
Обсяг дисципліни	90 год.; кількість кредитів ECTS – 3
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	середа, 14.00 год. – 16.00 год.

2. Анотація до курсу

Історична географія – це спеціальна історична дисципліна, що конкретизує наші уявлення про історичний процес і пов'язує його з певними територіями. Вона вивчає розміщення окремих об'єктів та їх комплексів у різні історичні періоди – від виникнення людського суспільства до нашого часу – на конкретній території й у взаємодії з природою. Історія як наука, що розкриває багатогранність форм руху суспільства та дозволяє розібратися в складних шляхах, які проходить людство в процесі свого розвитку, не може існувати без систематизації об'єктивних знань, аналізу і теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу. Для цього необхідне знання не лише теорії, але й практики історичного дослідження, велике значення в якій має знання спеціальних дисциплін. Однією з таких є історична географія.

Сучасна концепція вищої історичної освіти в Україні спирається на світову і національну традиції, що передбачає вивчення курсу «Історична географія». При вивченні вказаного курсу у хронологічній послідовності та за видовими ознаками аналізуються картографічні джерела з історії від найдавніших часів до наших днів. Важливою особливістю курсу є те, що

він зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 032 Історія та археологія всього комплексу матеріалів, усвідомлених умінь і навичок роботи з ними, необхідних для формування просторової локалізації історичного процесу.

3. Мета та цілі курсу

Мета викладання дисципліни – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 03 Гуманітарні науки, спеціальністю 032 Історія та археологія з дисципліни «Історична географія»; опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого України на основі картографічної бази; формування інтегральної, загальних, фахових компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній підготовці історика, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Завданням є поглиблене вивчення та закріплення теоретичних положень і фактологічного матеріалу, який викладався на лекціях або засвоювався шляхом самостійної роботи студентів. Під час семінарських занять вони повинні розвивати творче й аналітичне мислення та культуру мови, вчитися самостійно аналізувати картографічні джерела. Важливим завданням є усвідомлення студентською молоддю значення і місця карти в історичній науці загалом та при вивченні історії в регіональному вимірі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- місце історичної географії в системі історичних і географічних наук;
- просторову локалізацію історичних подій та явищ – від виникнення людського суспільства до наших днів – у взаємодії суспільства з природою;
- особливості взаємодії людського суспільства з навколишнім природним середовищем на різних етапах історичного розвитку;
- роль природно-географічних чинників в історичному процесі;
- оптимальну стратегію діяльності, приймати обґрунтовані рішення у складних і часом непередбачуваних професійних і життєвих ситуаціях, що потребує застосування нових підходів і прогнозування та усвідомлення власної відповідальності.

вміти:

- відтворювати знання з історичної географії, необхідними для професійної підготовки історика;

- формувати просторову компетентність учнів картографічними засобами;
- розуміти та інтерпретувати опрацьований матеріал, володіючи сучасними методами історичного дослідження, у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності;
- давати самостійний критичний та аргументований аналіз картографічних матеріалів;
- показати роль природного середовища в етногенезі та соціально-економічному і культурному розвитку суспільства;
- розкрити конкретну просторову локалізацію історичного процесу;
- виокремлювати головні етапи формування територіальних меж та регіональний розподіл політичних, етнічних та суспільно-економічних утворень у різні історичні епохи (за хронологічним принципом);
- володіти категоріально-понятійним апаратом;
- організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами);
- використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності;
- впроваджувати під час навчання інноваційні технології;
- організовувати ефективну міжособистісну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях;
- вдосконалюватися з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції;
- проводити діяльність, спрямовану на використання історико-культурної спадщини України під час вивчення дисципліни і пропагувати її через просвітницьку діяльність;
- вести пошукову роботу, а також здійснювати наукові в галузі історії із використанням картографічної бази;
- використовувати знання, уміння і навички із дисципліни для розв'язання конкретних задач у професійній діяльності.

4. Результати навчання (компетентності)

Практична – на основі засвоєних знань, умінь і навичок із дисципліни «Історична географія» здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів здійснення просторової локалізації історичного процесу (**C1**).

Дослідницька – здатність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної історії, накопичення її картографічної бази, здатність моделювати стан та розвиток історичних процесів (**C2**).

Викладацька – готовність до викладацької діяльності в межах освітньої програми, використання сучасних педагогічних

методів та засобів активізації педагогічної діяльності (C3).

Організаційна – здатність вести самостійний пошук, добір та опрацювання інформації наукової літератури з історичної географії (C4).

Контрольна – здатність і готовність здійснювати перевірку достовірності фактів в історичному процесі на основі картографічних матеріалів, інформаційних повідомлень, інноваційних підходів щодо історичного розвитку (C5).

Суспільно-політична – здатність розуміти суспільні процеси і впливати на них; здатність ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечувати розв’язання проблем і досягнення позитивних результатів у галузі історичної географії; адекватне розуміння того, як функціонує суспільство, сприйняття власної ролі й ролі інших людей у цьому процесі; наявність внутрішньої мотивації, здібностей і відповідної кваліфікації для діяльності в системі історичного розвитку (C6).

Діагностична – володіти знаннями з історичної географії, теорією та методологією (підходами, принципами і методами) розпізнавання проблеми та моделювання карт, виявлення характерних ознак ситуації (C7).

Інформаційно-аналітична – здатність до критичного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для пошуку, обробки, аналізу, верифікації картографічної інформації з історії, формування умінь на основі отриманої інформації формулювати комплексні аналітичні висновки; здатність інтерпретувати, систематизувати, критично оцінювати і використовувати отриману інформацію в контексті дослідницького завдання або проблеми, що вирішується (C8).

Комунікативна – здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; користуватися вербальними і невербальними засобами передачі історичної інформації (усна відповідь, реферат, есе, доповідь на науково-звітній конференції ін.) (C9).

Фахові (предметні) компетентності:

Здатність чітко і логічно відтворювати історичні знання на основі картографічної інформації, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування цілісної історичної картини в територіальному вимірі, необхідних для роботи в науково-дослідницькій сфері (C5, 8).

Здатність усвідомлювати та інтерпретувати опрацьований матеріал з історичної географії, формувати й науково аргументувати власну інтерпретацію, брати активну участь у дискусіях (C3).

Розуміти і застосовувати внутрі і міжпредметні зв’язки, мати синтетичне мислення (C4,10).

Здатність застосовувати знання, уміння і навички для розробки навчально-методичного забезпечення дисципліни, зокрема логічно-структурних та класифікаційних схем, картографічних матеріалів та ін. (C7).

Здатність інтерпретувати, систематизувати, критично оцінювати і використовувати отриману інформацію в контексті дослідницького завдання або проблеми, що вирішується (C8).

Уміння працювати з джерелами та фаховою літературою (C3)

Здатність використовувати іноземну мову в практичній діяльності за спеціальністю (C3)

Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у вищих навчальних закладах (C4, C10).

Уміння використовувати на практиці програмно-технічні засоби інформатики та сучасні інформаційні системи і технології (C8).

Володіти системою знань основних теорій та концепцій сучасної історіографії, основних джерел із дисципліни, вміти їх критично аналізувати, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості (C2, 3).

Здатність порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб, соціальних груп (C6).

Здатність на основі вивченого матеріалу, ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки (C6).

Здатність на основі вивчення просторової локалізації історичного процесу формувати високу історичну й громадянську свідомість, національну гідність та історичну національну пам'ять, здатність використати на практиці здобуті знання із дисципліни з метою проведення громадянсько-патріотичного виховання серед молоді (C6).

Здатність ефективно брати участь у різних формах наукової комунікації (C9).

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс	Нормативний /
---------	---------------	------	---------------

		(рік навчання)	вибірковий		
5-й семестр	032 Історія та археологія	III курс	вибірковий		
<i>Тематика курсу</i>					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема: Вступ до курсу “Історична географія”.</p> <p>1. Предмет і завдання історичної географії.</p> <p>2. Структура історичної географії.</p> <p>3. Зв'язок історичної географії з іншими науками.</p> <p>4. Джерела та історико-географічні дослідження.</p>	Лекція	<p>1. Атлас України і сумежних країв / За ред. В. Кубійовича. Львів, 1937.</p> <p>2. Дністрянський М. Україна в політико-географічному вимірі. Львів, 2000.</p> <p>3. Дністрянський М. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів, 2006.</p> <p>4. Дністрянський М. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій. Львів, 2007. 44 с.</p> <p>5. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. Л., 1981. 223 с.</p> <p>6. Ковальчук І. Історико-географічний аналіз і синтез: суть, завдання, проблеми, перспективи. Історичне картознавство України. Збірник наукових праць. Львів, 2003.</p> <p>7. Котляр Ю. Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили,</p>	опрацювання матеріалу лекційного заняття, 2 год.	5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).	вересень

		<p>2017. 216 с.</p> <p>8. Летошко О. Формування в учнів просторової компетентності засобами електронних картографічних джерел. <i>Історія України</i>. №10 (698). 2011. С. 13 – 16.</p> <p>9. Сосса Р. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. К., 2000.</p> <p>10. Сосса Р. Історія картографування території України. К., 2007.</p> <p>11. Україна на стародавніх картах. Львів, 2004.</p> <p>12. Український історико-географічний збірник. Вип. 1,2. К., 1972.</p>			
<p>Тема 2. Теоретико-методологічні засади та методи історичної географії 1. Проблема концептуального осмислення ролі природного</p>	Лекція	<p>1. Атлас України і сумежних країв / За ред. В. Кубійовича. Львів, 1937.</p> <p>2. Дністрянський М. Україна в політико-географічному вимірі. Львів, 2000.</p> <p>3. Дністрянський М. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів, 2006.</p> <p>4. Дністрянський М. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій. Львів,</p>	опрацювання матеріалу лекційного заняття, 2 год.	5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).	вересень

<p>середовища в історичних процесах.</p> <p>2. Проблема обґрунтування закономірностей розвитку географічного простору та його елементів упродовж історичного часу.</p> <p>3. Методологічні проблеми історичної географії.</p>		<p>2007. 44 с.</p> <p>5. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. Л., 1981. 223 с.</p> <p>6. Ковальчук І. Історико-географічний аналіз і синтез: суть, завдання, проблеми, перспективи. Історичне картознавство України. Збірник наукових праць. Львів, 2003.</p> <p>7. Котляр Ю. Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.</p> <p>8. Сосса Р. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. К., 2000.</p> <p>9. Сосса Р. Історія картографування території України. К., 2007.</p> <p>10. Україна на стародавніх картах. Львів, 2004.</p> <p>11. Український історико-географічний збірник. Вип. 1,2. К., 1972.</p>			
<p>Тема 3. Історико-географічні основи політичної географії світу</p> <p>Політична карта</p>	<p>Лекція</p>	<p>1. Атлас України і сумежних країв / За ред. В. Кубійовича. Львів, 1937.</p> <p>2. Дністрянський М. Україна в політико-географічному вимірі. Львів, 2000.</p>	<p>опрацювання матеріалу лекційного заняття, 2 год.</p>	<p>5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p>	<p>жовтень</p>

<p>світу та зміни на ній. Етапи розвитку етнічних, політичних та адміністративних кордонів. Формування політичної карти світу. Міжнародні організації.</p>		<p>3. Дністрянський М. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів, 2006.</p> <p>4. Дністрянський М. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій. – Львів, 2007. 44 с.</p> <p>5. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. Л., 1981. 223 с.</p> <p>6. Ковальчук І. Історико-географічний аналіз і синтез: суть, завдання, проблеми, перспективи. Історичне картознавство України. Збірник наукових праць. Львів, 2003.</p> <p>7. Котляр Ю. Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.</p> <p>8. Летошко О. Формування в учнів просторової компетенції засобами електронних картографічних джерел. <i>Історія України</i>. №10 (698). 2011. С. 13 – 16.</p> <p>9. Сосса Р. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. К., 2000.</p> <p>10. Сосса Р. Історія картографування території України. К., 2007.</p>			
---	--	--	--	--	--

		<p>11. Україна на стародавніх картах. Львів, 2004.</p> <p>12. Український історико-географічний збірник. Вип. 1,2. К., 1972.</p>			
<p>Тема 4. Географія перших українських державних утворень. Формування державної території України в IX–XIV ст. 1. Розселення та переміщення кочових і землеробських племен в I тис. до н. е. 2. Грецька колонізація узбережжя Чорного і Азовського морів VII – V ст. до н. е. 3. Характеристика розміщення</p>	Лекція	<p>1. Атлас України і суміжних країв / За ред. В. Кубійовича. Львів, 1937.</p> <p>2. Дністрянський М. Україна в політико-географічному вимірі. Львів, 2000.</p> <p>3. Дністрянський М. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів, 2006.</p> <p>4. Дністрянський М. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій. Львів, 2007. 44 с.</p> <p>5. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. Л., 1981. 223 с.</p> <p>6. Ковальчук І. Історико-географічний аналіз і синтез: суть, завдання, проблеми, перспективи. Історичне картознавство України. Збірник наукових праць. Львів, 2003.</p> <p>7. Котляр Ю. Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.</p> <p>8. Сосса Р. Історія картографування</p>	опрацювання матеріалу лекційного заняття, 2 год.	5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).	жовтень

<p>слов'янських племен венедів (I – II ст.), склавинів (західних) та антів (східних) – (VI – VII ст.)</p> <p>4. Розселення східнослов'янських племен, їхні сусіди.</p> <p>5. Племінні союзи та об'єднання.</p> <p>6. Київська Русь в IX – XIII ст.</p> <p>7. Галицько-Волинське князівство.</p>		<p>території України. Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. К., 2000.</p> <p>9. Сосса Р. Історія картографування території України. К., 2007.</p> <p>10. Україна на стародавніх картах. Львів, 2004.</p> <p>11. Український історико-географічний збірник. Вип. 1,2. К., 1972.</p>			
<p>ТЕМА 5.</p> <p>Етнічність історично-етнографічних регіонів.</p> <p>1. Природа регіональних утворень</p> <p>2. Етнічна історія земель та регіонів</p>	<p>Лекція</p>	<p>1. Атлас України і сумежних країв / За ред. В. Кубійовича. Львів, 1937.</p> <p>2. Дністрянський М. Україна в політико-географічному вимірі. Львів, 2000.</p> <p>3. Дністрянський М. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів, 2006.</p> <p>4. Дністрянський М. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій. Львів, 2007. 44 с.</p>	<p>опрацювання матеріалу лекційного заняття, 2 год.</p>	<p>5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p>	<p>листопад</p>

<p>3. Історико-етнографічні райони України та етнографічні групи українського народу</p>		<p>5. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. Л., 1981. 223 с.</p> <p>6. Ковальчук І. Історико-географічний аналіз і синтез: суть, завдання, проблеми, перспективи. Історичне картознавство України. Збірник наукових праць. Львів, 2003.</p> <p>7. Котляр Ю. Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.</p> <p>8. Сосса Р. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. К., 2000.</p> <p>9. Сосса Р. Історія картографування території України. К., 2007.</p> <p>10. Україна на стародавніх картах. Львів, 2004.</p> <p>11. Український історико-географічний збірник. Вип. 1,2. К., 1972.</p>			
<p>Тема 6. Історико-географічне районування території України на уроках історії в школі</p>	<p>Лекція</p>	<p>1. Атлас України і сумежних країв / За ред. В. Кубійовича. Львів, 1937.</p> <p>2. Дністрянський М. Україна в політико-географічному вимірі. Львів, 2000.</p> <p>3. Дністрянський М. Етнополітична</p>	<p>опрацювання матеріалу лекційного заняття, 2 год.</p>	<p>5 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p>	<p>листопад</p>

<p>1. Історико-методологічні аспекти адміністративно-територіального поділу.</p> <p>2. Етапи становлення адміністративно-територіального поділу України.</p>		<p>географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів, 2006.</p> <p>4. Дністрянський М. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій. Львів, 2007. 44 с.</p> <p>5. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. Л., 1981. 223 с.</p> <p>6. Ковальчук І. Історико-географічний аналіз і синтез: суть, завдання, проблеми, перспективи. Історичне картознавство України. Збірник наукових праць. Львів, 2003.</p> <p>7. Котляр Ю. Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.</p> <p>8. Сосса Р. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. К., 2000.</p> <p>9. Сосса Р. Історія картографування території України. К., 2007.</p> <p>10. Україна на стародавніх картах. Львів, 2004.</p> <p>11. Український історико-географічний збірник. Вип. 1,2. К., 1972.</p>			
--	--	---	--	--	--

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу

Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів (вересень – грудень):
1) усні відповіді на семінарських заняттях з використанням візуалізованих презентацій своїх відповідей – 30 балів (три оцінки на дев'яти семінарських заняттях);
2) індивідуальна робота: – 20 балів;
3) контрольна робота (по темах семінарських занять) – 20 балів;
4) колоквіум (тестові завдання по лекційному матеріалі) – 30 балів;
Загальна кількість – 100 балів.

Підсумковий контроль – залік (грудень):

Семестровий контроль у формі заліку передбачає, що підсумкова оцінка (у стобальній шкалі) з навчальної дисципліни визначається як сума оцінок за поточний контроль знань.

Вид контролю	Поточний контроль	Контрольна робота	Колоквіум	Індивідуальне завдання	Підсумкова залікова оцінка
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	30	20	30	20	100

При обчисленні підсумкового семестрового балу враховується:

Поточні оцінки успішності (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно») – виставляються під час проведення семінарських занять;

Підсумкова оцінка за семінарські заняття виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях і є середнім арифметичним (заокругленим до сотих) всіх отриманих оцінок за семінарські заняття. Отримані «незадовільні» оцінки враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником для коригування методів і засобів навчання, так і студентами для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є колоквиум. Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Результати поточного контролю враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Студенту, який має наукові публікації, виступи на наукових конференціях, бере активну участь в роботі студентського наукового гуртка, був учасником олімпіад, конкурсів з відповідної (чи суміжної) дисципліни *за поданням наукових керівників чи керівників наукових гуртків та рішенням кафедри* в підсумковий семестровий бал може додаватись **максимально 10 балів за участь в науковій роботі** (за умови, що підсумковий семестровий бал не перевищує 100 балів).

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях

Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у

групі впродовж семестру.

Пропущене заняття або негативну оцінку студент зобов'язаний «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.

Завдання контролю знань студентів під час проведення семінарських занять зводяться до того, щоб:

- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається;
- визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення;
- виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи;
- стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.

Контроль знань студентів під час проведення семінарських занять може відбуватись в наступних **формах**:

- детальний усний аналіз поставлених питань;
- вибіркове усне опитування «з місця»;
- дискусійне обговорення питань;
- індивідуальне розв'язування практичних завдань, проблемних запитань чи завдань;
- фронтальне стандартизоване опитування за картками, тестами протягом 5-10 хв;
- письмова (до 30 хв.) самостійна робота по варіантах тощо.

Критерії поточної оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)

Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній географії, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між

соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати картографічні джерела з історії. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє класифікувати джерельну інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру). Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію, рецензує відповіді ровесників. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію джерел з історичної географії (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності.

Може використати інноваційні технології. Має аналітичне та синтетичне мислення. Бере активну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі, вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання картографічний джерельний матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність, вміє моделювати карти. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою

компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє класифікувати, систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати картографічний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів, може рецензувати відповіді ровесників. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора у створенні джерел, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Має певний рівень аналітичного та синтетичного мислення. Бере участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію (в аргументації зустрічаються окремі неточності), базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності; проводить самооцінку пізнавальної діяльності, вдосконалює з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання джерельний матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність, вміє моделювати карти. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими

концепціями та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. Посередньо знає термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє класифікувати, систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати картографічний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) посередньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати, рецензії відповідей ровесників поверхові. Вміє організовувати пошук джерел з історичної географії, але не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб, що зробили внесок у розвиток історичної географії із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальність; не проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Вдосконалює з посереднім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.

Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає джерелознавчу термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє класифікувати, систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і

	<p>синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка і оцінка інших. Не вміє організовувати пошук історичних джерел, не може їх критично проаналізувати, не вміє моделювати карти. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей.</p> <p>Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. У групових формах роботи тільки присутній(я) без особистої відповідальності, стратегії; не дотримується норм професійної етики, не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей, не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.</p>
--	--

Вимоги до
індивідуальної роботи

Індивідуальне завдання з курсу «Історична географія» передбачає підготовку студентської наукової роботи на відповідну тематику.

Структура індивідуальної роботи складається із наступних обов'язкових елементів:

- Титульний аркуш;
- Зміст;
- Вступна частина;
- Опис змісту визначеної тематики;
- Підготовка картографічного матеріалу;
- Список використаної літератури.

Критерії оцінювання індивідуального завдання

Критерії	Бали
Правильно оформлено всі складові індивідуального завдання. При захисті використовує значний обсяг джерел і літератури, висновки самостійні, тези здійснені на високому рівні, студент створив значну кількість картографічного матеріалу. Демонструє на високому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для науково-дослідницької роботи. Може критично ставитися до результатів своєї праці, бачить шляхи подолання труднощів, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.	17-20 балів
Один із складових завдання оформлено частково. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичної інформації та моделює карти; може використовувати сучасні	13-16 балів

	<p>інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Демонструє на достатньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для науково-дослідницької роботи. Може критично ставитися до результатів своєї праці, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p>		
	<p>Не оформлено один із складових індивідуального завдання. Карти мають неповний зміст. Демонструє на посередньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для науково-дослідної роботи. Може критично ставитися до результатів своєї праці, виявляє певне усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p>	9-12 балів	
	<p>Завдання виконано на 50%. Студент може репродуктивно відтворити зміст історичних джерел, однак у його відповіді є помилки. Не може змодельовати карту. Вміє організовувати пошук історичної інформації, але не може її критично проаналізувати. Не достатньо використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси під час підготовки завдання. Визначає роль людського фактора в історії, однак без необхідної аргументації.</p>	5-8 балів	

	<p>Зроблено лише окремий аспект. Не орієнтується у просторовій локалізації історичного процесу. Захист завдання спрощений, із значними помилками. Не здійснено пошук джерельної інформації. Не змодельовано карту. Відсутня будь-яка аргументація. Відсутні самостійні висновки і синтетичні зв'язки. Не здатен використати наявний матеріал для роботи в школі. ІКТ використано недоречно. Не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p> <p>Завдання не зараховано</p>	<p>1-4 бали</p> <p>0 балів</p>	
<p>Вимоги до контрольної роботи</p>	<p>Контрольна робота проводиться у письмовому вигляді, має декілька варіантів формалізованих завдань рівнозначної складності, на виконання яких відводиться 45 хвилин. Кожен варіант містить 7 завдань (1 – 2 – теоретичні, 3 – знання термінів, 4–7 – тестові завдання).</p> <p>Розв'язуючи завдання контрольної роботи, студент повинен продемонструвати не репродуктивну, а творчу розумову, креативну діяльність.</p> <p>Критерії оцінки виконання контрольної роботи</p> <p>Оцінка за виконання контрольної роботи виставляється у 20 балах: 1- 10 балів, 2 – 3 бали, 3 – 3 бали, 4-7 – по 1 балу.</p>		

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне (перше) завдання
1-2	<p>У студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен відтворити просторову локалізацію історичного процесу, оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Не має синтетичного мислення, безвідповідально ставиться до обраного фаху.</p>
3-6	<p>Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства. Посередньо знає джерелознавчу термінологію і володіє понятійним апаратом, не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичні джерела. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) посередньо оцінювати та інтерпретувати просторову локалізацію історичного процесу, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Не має синтетичного мислення, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення з низьким рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>
7-8	<p>Студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки (не більше 4). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Вміє відобразити просторову локалізацію історичного процесу, але не достатньо їх інтерпретує. Знає термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією; створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії,</p>

	9-10	<p>вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Демонструє вдосконалення з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p> <p>Студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше 2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає термінологію. На високому рівні володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом, відображає просторову локалізацію історичного процесу. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Демонструє вдосконалення з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>
Семінарські заняття		<p>Тема 1. Теоретико-методологічні основи історичної географії (2 год.)</p> <p>Тема 2. Історико-географічні основи політичної географії (2 год.)</p> <p>Тема 3. Історична картографія України (2 год.)</p> <p>Тема 4. Формування державної та етнічної території України: VII ст. до н.е. – XIV ст. (2 год.).</p> <p>Тема 5. Великі географічні відкриття і зародження колоніальної системи (2 год.).</p> <p>Тема 6. Українське козацтво на карті Європи у XV – XVIII ст. (2 год.)</p>

	<p>Тема 7. Географія національно-визвольної боротьби українського народу в першій половині ХХ ст. (2 год.).</p> <p>Тема 8. Політична та соціально-економічна географія українських земель у воєнний та післявоєнний періоди (2 год.).</p> <p>Тема 9. Географія українських земель в період незалежності України (2 год.).</p> <p>Семінарські заняття покликані утвердити у студентів конкретні знання з дисципліни, розвивати мислення, формувати навички моделювання карт, публічних виступів, умінню проводити дискусії на актуальні теми з історичної географії та визначати їхнє місце у вивченні історії.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Належне виконання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) змісту питань планів семінарських занять (вересень – грудень). Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій відповідей на семінарські питання. Однак слід пам'ятати, що візуалізована презентація тільки доповнює підготовлену основну відповідь студента (-ки); 2) підготовка індивідуальної роботи впродовж вересня – листопада. Виконання цих завдань передбачає якісну пошукову працю, творчий підхід до оформлення студентом (-кою) роботи; 3) написання контрольної роботи; 4) здача колоквіуму.
7. Політика курсу	
<p>Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.</p> <p>Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного вивчення курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії, прес-конференції, захист індивідуального завдання, практична робота з моделювання карт, ін. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Важливим є використання студентами картографічного матеріалу для майбутньої професії історика.</p> <p>Політика курсу «Історична географія» передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття</p>	

або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 14.00 год. – 16.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.

8. Рекомендована література

Базова

1. Барладін О.В., Даценко Л.М., Ісаєв Д.В.. Історичний атлас у комп'ютерному класі . *Історія в школах України*. 2005. № 1. С. 21–23.
2. Географічний фактор в історичному процесі. К., 1990.
3. Дністрянський М.С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. Львів: Світ, 1992. С.36–53.
4. Дністрянський М. Україна в політико-географічному вимірі. Львів, 2000.
5. Дністрянський М. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів, 2006.
6. Дністрянський М. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій. Львів, 2007. 44 с.
7. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. Л., 1981. 223 с.
8. Жупанський Я. Географічні відомості і географія в Україні в давні часи. Чернівці, 1992.
9. Жупанський Я. Історія географії в Україні. К., 2006.
10. Круль В. Ретроспективна географія поселень Західної України. Чернівці, 2004.
11. Круль В. Історична географія Західної України: конспект лекції. Чернівці, 1999.
12. Летошко О. Формування в учнів просторової компетентності засобами електронних картографічних джерел. *Історія України*. №10 (698). 2011. С. 13 –16.
13. Проблеми історичної географії України. К., 1991.
14. Сосса Р. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. К., 2000.
15. Сосса Р. Історія картографування території України. К., 2007.
16. Яцунский В. Историческая география. История ее возникновения и развития в в XIV – XVII вв. М., 1955.

Допоміжна

1. Анучин В.А. Географический фактор в развитии общества. М., 1982.

2. Атлас України і сумежних країв / За ред. В. Кубійовича. Львів, 1937.
3. Багалій Д. Історія Слобідської України. Харків, 1918.
4. Балабушевич Т.А. Територіальні межі правобережних полків (друга половина XVI – початок XVIII ст.) / Т.А. Балабушевич. *Проблеми історичної географії України.*: Зб. наук. праць. К.: Наукова думка, 1991. С. 23–32.
5. Боплан Гійом. Опис України. *Жовтень*. 1981. №4.
6. Брайчевський М. Біля джерела слов'янської державності. К., 1964.
7. Географічна енциклопедія України. Т.1. К., 1989. С. 44–48, 247.
8. Голубуцький В.В. Запорозьке козацтво. К.: Вища школа, 1994.
9. Грабовецький В.В. Західноукраїнські землі в період народно-визвольної війни 1648–1654 рр. К., 1972.
10. Грабовецький В.В. Гуцульщина XV – XIX ст.: Історичний нарис. Львів: Вища школа, 1982. С. 55–64, 92–102.
11. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. Львів: Світ, 1991. Ч. III–V.
12. Гуржій О.І. До питання про кількість та етнічний склад населення України в другій половині XVII ст. *Український історичний журнал*. 1993. № 4–6. С. 43–49.
13. Дністрянський М. Україна на карті світу. *Дзвін*. №2. 1999.
14. Дністрянський М. Історія формування українсько-білоруського державного кордону в контексті етнополітичних проблем. *Картографія та історія України: Збірник наукових праць*. Львів, Київ, Нью-Йорк, 2000.
15. Жупанський Я. Географічні відомості і географія в Україні в давні часи. Чернівці, 1992.
16. Жупанський Я. Історія географії в Україні. К., 2006.
17. Жупанський Я., Круль В. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства. *Краєзнавство*. 1994. № 1–2.
18. Заставний Ф. Географія України. Львів, 1990.
19. Заставний Ф. Демографічні втрати України. Голодомори, війни, еміграції. Львів, 2003.
20. Ковальчук І. Історико-географічний аналіз і синтез: суть, завдання, проблеми, перспективи. *Історичне картознавство України. Збірник наукових праць*. Львів, 2003.
21. Козловський А. Встановлення українсько-польського кордону (1941 – 1951 рр.) Львів, 1998.
22. Компан О. Міста України в другій половині XVII ст. К., 1963.
23. Копчак В.П., Копчак С.И. Население Закарпатья за 100 лет (1870 – 1970 рр.). Львов, 1977.
24. Кордт В. Матеріали до історії картографії. К., 1931.
25. Кордуба М. Територія і населення України. Відень, 1918.

26. Кордуба М. Що кажуть нам назви осель? Львів, 1938.
27. Крикун Н. Административно-территориальное устройство Правобережной Украины в XV – XVIII вв. К., 1992.
28. Крип'якевич І. Адміністративний устрій України 1648–1654 рр. *Історичні джерела та їх використання*. К., 1966. С. 123–127.
29. Крип'якевич І. Історія України. Львів: Світ, 1990.
30. Крип'якевич І., Гнатович Б., Стефанів З. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х рр. XX ст.). Львів: Світ, 1992.
31. Лаврів П. Історія Південно-Східної України. Львів, 1992.
32. Лящук Б. Географічні назви Українських Карпат і прилеглих територій. К., 1993.
33. Мазурок О. Города западноукраинских земель эпохи империализма. Львов, 1990.
34. Рудницький С. Огляд національної території України. Берлін, 1923.
35. Рудницький С. Основи земле знання України. Т.2. Антропогеографія. Ужгород, 1926.
36. Рудницький С. Про становище історичної географії в системі сучасного земле знання. Лейпциг, 1925.
37. Сергійчук В. Етнічні межі та державний кордон України. К., 2000.
38. Сіреджук П. Першовитоки. Нариси історії заселення Заліщанщини від найдавніших часів до наших днів. К., 1994.
39. Словник гідронімів України. К., 1979.
40. Смолій В. Як і коли почала формуватися українська нація. К., 1991.
41. Стельмах Г. Історичний розвиток сільських поселень на Україні. К., 1964.
42. Україна на стародавніх картах. Львів, 2004.
43. Український історико-географічний збірник. Вип. 1,2. К., 1972.
44. Худаш М., Демчик М. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів. К., 1991.
45. Шаблій О. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів, 2001.
46. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків. В 3-х т. К., 1990.
47. Янко М. Топонімічний словник-довідник Української РСР. К., 1973.

Інформаційні ресурси

Географічний портал. Режим доступу: <http://geosite.com.ua>.

Географія. Режим доступу: <http://geoswit.ucoz.ru>.

Етнічна географія, етнографія, етнологія. Режим доступу: <http://ukr-tur.narod.ru/etno/etno.htm>.

Історія України – History of Ukraine (Інститут історії України). Режим доступу: <http://www.history.org.ua/LiberUA/Book/shev/2/30.pdf>.

Макарчук С.А. Етнографія України: Навч. посіб. Львів: Світ, 2004. Режим доступу: http://ebk.net.ua/Book/history/makarchuk_eu/index.htm

Пізнавальний сайт «Географія»: Режим доступу: <http://geoknigi.com>.

Українська етнографія. Режим доступу: <http://etno.iatp.org.ua>.

Українська етнографія. Режим доступу: <http://www.etno.us.org.ua>.

Gumilevica: гипотезы, теории, мировоззрение. Режим доступа: <http://www.gumilevica.kulichki.net>.

. Mesogaia: Премордіальна традиція в Україні. Режим доступу: <http://www.mesogaia.il.if.ua/intro.htm>.

. Nata Haus: Знание без границ. Режим доступа: <http://www.infanata.com>.

Викладач

Стефанюк Г.В.